

''Nämkarrrn''

Mås Anders Jönsson föddes på Måsgården i Gruddbo 1884 och slutade sina dagar 1971, efter väl förrättat värv. För de flesta Solleröbor var han helt enkelt ''Nämkarrrn''. Det var i och för sig naturligt då han, från sina unga år till ålderns höst, satt som nämndeman och sedermera häradssdomare i Mora Tingsrätt.

Men även i övrigt kom den sociala sidan att dominera kontakten med Solleröborna. Någon gång, i de flestas liv, bar ju deras steg just till Mås Anders. Det kunde vara problem av de mest skiftande slag som man behövde hjälp med. Praktiskt taget alla bouppteckningar, arvsskiften och juridiska spörsmål var en sida. Men betydligt allvarigare var hans uppgift som fattigvårdsstyrelsens ordförande och barnavårdsman (för alla utomäktenskapliga äventyr.)

Som nykterhetsnämndens ordförande hade han att utfärda de obligatoriska intygen för erhållande av körkort. Men även som förmyndare och ledamot i olika förvaltningar, taxeringsnämnder, kommunalnämnden och som arvsfondens representant blev många grannliga ärenden praktiskt lösta av den alltid intresserade Mås Anders. Uppdrag som föranledde en omfattande skriftväxling med både myndigheter och enskilda. Och naturligtvis ständiga sammanträden. När en annan uppdrags-tyngd Solleröbo, efter ett sammanträde, nämnde att han hade problem med sömnen sade Mås Anders: ''Å i a svårt te åld mi vatjin''!

Mås Anders var en mångsysslare men vi får återkomma till det här

med uppdrag för att ägna oss åt den tekniska begåvning som ändå formade hans mest aktiva år. En begåvning som togs till vara genom flitig läsning av facklitteratur och ett stort intresse för nymodigheter. Besök på mässor och utställningar var något som han alltid såg fram emot.

Uppbyggnaden av Lövnäs Sågverk AB igångsattes med Mås Anders, Bond Per och Bråmås Anders som ledningsgrupp. Det var ett för den tiden ganska stort ramsågverk som kom att få stor betydelse för sysselsättningen inom orten under lång tid. Det hade föregåtts av ett hyvleri och även båtbyggnad. Bolaget som en tid även bedrev kolning och lastbilsåkeri blev senare, på Mås Anders inrådan, sålt då en tid med stora investeringar eller nedläggning förestod.

Som oskiljaktiga parhästar kom också Mås Anders och Anders Bondesson att tillbringa mycken tid tillsammans. Det resulterade så småningom i en gemensam anbudsgivning för nya skolbyggnaden på Solle-rön. Tillsammans lyckades de båda räkna fram en kostnadskalkyl som med knapp marginal klarade de stora byggfirmornas självsäkra attityd. Det var med stolthet som "fadä" senare berättade om den vinst på 20 000 kr som de båda kunde dela och som omedelbart resulterade i att Anders Bondesson fick i uppdrag att rita ett helt nytt bostadshus på Måsgården. Den framgångsrika byggnadsentreprenaden var ju också en parallell till hans fars äventyrliga anbudsgivning på brobygget mellan Gesunda och Sollerön. Båda gick, utan egentlig skolning, i närkamp med byggnadsfirmor som hade både ingenjörer och byggnadsarbetare anställda.

På det elektriska området var Mås Anders i besittning av en avancerad kunskap. Så småningom förde detta honom till styrelseordförande i Ryssa Elverk. Ett uppdrag som låg honom varmt om hjärtat. Men som inte hindrade att han, som ombud för Heby Tegel, plockade tegelpannor på kvällen. Eller vägde upp några kilo sill från sin försäljning från tunna. Han var även väl hemma i smedjan och ovanför vedboden fanns både järn och träsvärv.

I Måsgården fanns också Hushållningssällskapets "klövernot". En rensmaskin för gräsfrö som var tillgänglig även för bönder från andra kommuner. Särskilt nusnäsdialekten väckte intresse för gårdens små öron. Ryss-pojkarna från granngården var en tillgång för maskinens skötsel och drift. Den täta bebyggelsen och rådande levnadsförhållanden skapade ett förhållande grannar emellan som egentligen förtjänade

*Mås Anders Jönsson.
Målning av Harry Fahl-
stedt. 1963.*

en egen historia. Särskilt mellan Ryss-gården, där Stunis Anders och Ryss Margit fostrat upp fem kraftiga pojkar och Måsgården, fanns osynliga band som fortfarande finns kvar. En av pojkarna, den slagfärdige Anton, irriterade väl i någon mån Mås Anders genom sin kommentar om inköpet av Solleröns första brandbil, som Mås Anders och Anders Hagman gjorde. Enligt Anton, som var mycket bilkunnig, hade dom blivit grundlurade genom att den begagnade bilen var omlackerad. Det var nog också den bistra sanningen. När säljaren dog strax efter affären påstod Anton att han hade skrattat ihjäl sig. ”Å donda så i lånet

peng då an skuld a Merikon'' sade Mås Anders. Men friden var snart återställd.

Men kanske ska vi inte glömma ännu en av Mås Anders lidelser. Hans intresse för bilar. Med sitt stora intresse för teknik var det naturligt att skaffa sig bil och tillsammans med Grudd Johan köpte han den första bilen på Sollerön. En öppen T-ford med gummituta på sidan. Den följdes av flera med många äventyrliga färder.

Vi minns med nöje de kvällar man kunde följa resonemanget om bilar och den allmänna samhällsutvecklingen mellan honom och en annan trogen följeslagare. Den storbyggde fjärdingsmannen Mats Anders Nilsson som hade en särskild plats för cykeln när han kom på besök.

Mås Anders var abolut bestämd i sin uppfattning: ett land måste se till så att det har en egen bilfabrik. Det gäller för samhället att hjälpa Volvo på fötter! När kriget kom var dessa herrar rörande eniga om axelmakternas fall: ingen har någonsin kunnat kriga mot Amerika. Det kommer inte att gå den här gången heller!

Samarbetet med ''Fjälsmän'' och Bond Lars kom senare att resultera i det mycket omdiskuterade invallningsföretaget. Jordbruket hade börjat mekaniseras och stora arealer fanns försumpade och tungbrukade på öns västra sida. ''Ä bi bar jett mugg-ol um int vir djärum nå'', ansåg Mås Anders. Det hela fick en mycket oväntad utgång! De små jordbruken började bli olönsamma och även de blygsamma kostnader som delägarna drabbades av kändes betungande och onödiga. Det följde en period med många missnöjesyttringar.

Så kom den för Sollerön helt avgörande frågan om en ny Mora-väg att bli ortsbornas huvudintresse. Efter flera år kom så beslutet om byggande av den sträckning som vi i dag kan glädja oss åt. Vid beslutets kungörande betonade såväl landshövdingen som vägdirektören att invallningsföretaget hade haft en avgörande betydelse vid ärendets behandling. I efterhand kan väl också konstateras att Solleröborna knappast och i längden skulle ha accepterat den dimbank som ständigt låg över vägen till Gesunda före invallningen.

Att ägna sig åt en så mångskiftande verksamhet, samtidigt som ett för orten ganska stort jordbruk skulle skötas, gick tack vare en plikttrogen hustru och möjligheten att ta, exempelvis, arvodet från uppdraget för Handelsbanken och förvandla detta till en trogen dräng. Ett byte som måste ha uppfattats som någonting fantastiskt med tanke på att Mås

Framför stugan i Gruddbo 1931. Fr v: Anna, Mås Anders, Erik, Karin, Helmer och Krång Anna.

Anders intresse för kroppsarbete var ganska måttligt. Det var väl så att tiden räknades som bästa bundsförvanten och hans noggrannhet gjorde en uppsättning av en höhässa till något av ett konstverk. Säkerligen kände Mås Anders ibland jordbruket som något han "satt fast i" när det fanns så mycket annat.

Men drängen, Trapp Karl, som blev Måsgården trogen under många, många år var en verklig trotjänare med humorn som ständig följeslagare. Det var heller inte ovanligt att någon som inte kunnat betala "lyset" när Mås Anders kom som upbördsmän, arbetade av detta på gården.

Men roligt ville Mås Anders ha och resolut var han i sina uppfattningar. När "Johan i Svängen" som bodde i en liten stuga i Gesunda, satte ut en bild på en flicka med bara bröst i fönstret mot vägen kom landsfi-

skalen och Johan fick böta. Mås Anders, som satt i rätten, hade en annan uppfattning: ”I tyckt o va fin i”!

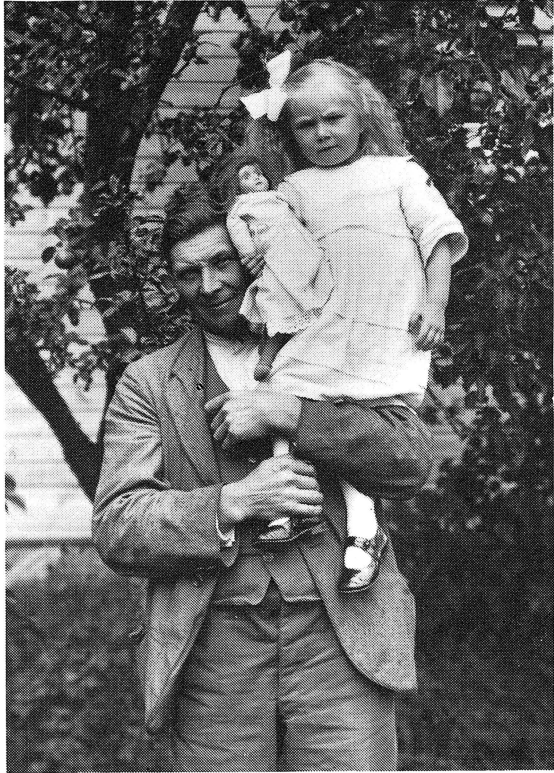
Vidare kan historien om ”Njuttan” vara ett exempel på hans allmänna klurighet. ”Njuttan” som var en framgångsrik affärsman på Sollerön hade ovanan att stoppa små lappar med knepiga räkneproblem i fickorna på sådana som han ansåg borde kunna något mer än vanligt. Mås Anders hade fått höra att ”Njuttan” hade varit ute på sådant sätt att han hamnat i diket på sin hemfärd. Då fick ”Njuttan” själv en lapp i fickan: Om inte en 3 meter bred landsväg räcker för en lanthandlare från Sollerön, hur bred väg behöver då en grosshandlare från Stockholm? Så blev det inga fler lappar till Mås Anders!

När några duktiga Solleröbor ville skapa en Hembygdsgård var den gamla Krångstugan i Myckelbyn nästan en förutsättning. Men pengar att köpa den för var det skralt med och Mats Larsson tyckte att Mås Anders, som säljare, borde pruta ytterligare. Mås Anders var klar med svaret: ”I prutar lejk mytji så Mats Larson stjäntjer a flyttningen”! För Mats Larsson som var en försiktig man var detta säkert en oväntad lösning.

Till Måsgården kom det alltid folk i alla möjliga ärenden, i synnerhet på söndagsmorgnarna. Det kunde gälla bouppteckningar, arvsskiften, en ogift mamma som behövde pengar, någon som måste ha hjälp med att skriva till någon myndighet, orättvisor av olika slag som behövde ventileras, Mås Anders hade tid med alla. En som var måttligt förtjust i dessa visiter var hustrun Krång Anna. Alla måste ju gå genom köket för att komma in i kammaren, som tjänstgjorde både som sängkammare och kontor under många år och det var inte alla som torkade av fötterna ordentligt. Hon hade gjort söndagsfint i huset, men på den tiden hade manfolket inte så stor förståelse för kvinnfolksgöra. Ordet ”mansgris” var inte uppfunnet, men något åt det hållet var dom, och ”Nämkkarrn” var inget undantag.

Ett bestående minne från barndomen är de ideliga avbrotten, under bråda slätter- och skördetider, för sammanträden och andra uppdrag. I vild fart kom han in i köket, tvättade sig och bytte kläder, samtidigt som han pratade för sig själv. Kanske repeterade han vad han skulle säga på sammanträdet. Ibland fick någon av oss barn springa bort till landsvägen och få bussen att vänta.

Hans svärfar, Krång Nils, var långt ifrån nöjd med hans frånvaro un-

*Mås Anders Jönsson
och dottern Anna 1921.
Foto: Karl Lärka*

der bråda tider. En gång när Mås Anders var mycket jäktad och slåttern i fäboden Borberg, enligt Krång Nils, borde gå före allt undrade morfar hur det skulle bli med fäbodgården när inte han fanns kvar. ”Då stupper I an nidi ficko”, svarade Mås Anders. Att så burdust påpeka möjligheten att sälja fäbodgården och slippa den ganska betungande skötseln var naturligtvis hårda ord, men Krång Nils kunde själv vara ganska från ibland.

Naturligtvis förekom det att Mås Anders fick sig någon rejäl utskällning ibland. Det kunde vara något papper han glömt att ordna eller något klagomål på samhället i största allmänhet. Vid ett tillfälle fick han

litet mer än vanligt. Han lyssnade ett bra tag men avbröt till slut med: ”Du ad mytji te säj Du”!

När det gällde julfirandet fanns det bara två saker som intresserade Mås Anders: att montera den elektriska julgransbelysningen, som det alltid var ”något fel” på och den väntade favoritjulklappen, Rit-Olas Julpudding. Där satt han sedan rätt upp och ner tills boken var utläst. Denna procedur återkom i decennier och något byte av den gamla elektriska julgransbelysningen var inte möjligt att ens föra på tal.

Intresset för människor i största allmänhet gjorde att den sociala sidan kom att bli en väsentlighet för Mås Anders under en stor del av hans liv. Mot den bakgrunden var det en självklarhet att det pratades både finska och norska i hemmet under krigsåren. Liksom långa kvällssamtal med lärare och andra som fann sina tillfälliga hem i Måsgården. Den övre våningen var ända från byggnadstiden uthyrd till Landstinget som barnmorskebostad. Frispråkiga resonemang mellan äldvåldiga Nanny och Mås Anders hör till de glada minnena. Till saken hör att det nybyggda bostadshuset utrustades med AGA-spis och vattentoaletter. Något avloppssystem som klarade toaletterna fanns dock inte, vilket resulterade i att endast barnmorskan fick använda sitt WC och att även detta medförde ständiga ”äsningar” (tömningar) av den utvändiga avloppsbrunnen. Men Mås Anders ansåg detta värt besväret då just vattentoaletten hade varit ett starkt argument när det gällde att få Landstinget till hyresgäst. Det var väl också så, att han alltid hade ”något annat” han skulle uträtta när det var dags att ta reda på efter barnmorskan.

En ständig ström av människor är ett bestående minne från hemmet. Liksom en oroligt väntande mor, som hade svårt att finna våra lugnande ord tillräckliga då Mås Anders återfärd från tinget och andra sammanträden ofta gick över isen. Det var inte ovanligt att han hade stannat till i någon gård och kommit i intressanta spörsmål. Då fick tiden bara gå, det var bara så.

Men en sak klarade Mås Anders aldrig av! Att skiljas från sin urgamla skrivmaskin, som hade ett magiskt grepp över honom. Säkerligen var den gamla ”Woodstocken” unik såtillvida att det var stora gropar i tangenterna efter Mås Anders flitiga pekfingrar.

Bilintresset fanns kvar till ålderns höst. En liten, gammal bil blev hans leksak på riktigt gamla dagar. Det blev färder till posten som längsta ut-

färd, vilket ändå var för långt med tanke på hans ålder och annan trafik. Förmaningar om att gården skulle räcka som körfält hörsammades inte alltid. Vid en hälsokontroll tog doktor Helldal till allvarsord, när Mås Anders först skröt över vilka släta och fina ben han hade, trots åldern och sedan berättade att han fortfarande körde bil: Nu får det vara nog med bilkörning! Du förstår väl att inte jag kan anmäla Mås Anders för Länsstyrelsen. ”Ur donda togi då”, var Mås Anders kommentar på hemvägen.

Mås Anders blev 87 år och frågan är om inte en episod från hans sista dagar på Mora lasarett förtjänar att återges. Vid ett tillfälle hade han berättat, att han ”varit” på ett intressant sammanträde i Falun. Dom hade erbjudit sig att köra honom hem. ”Å sä vaknet i jän sä”, sade han och markerade att han förstod att hans resor var drömmar och ålderssymptom. Han skrattade och fortsatte: ”Ita e knepåt åjtrekna ä! Ä e bå roli å”!

Både som förtroendeman och privatmänniska minns vi alla Mås Anders med respekt och aktning.

I sökandet efter en värdig slutvinjett hittades Svenjoans minnesord vid Mås Anders bortgång, och bättre än så här kan det inte sägas:

”Vad som gjorde Mås Anders så uppskattad och omtyckt var i första hand hans flärdfria personlighet, hans originalitet, hans humor och ordfyndighet. Och därtill var han alltid redo att hjälpa, vem som än kom. Hans bord och hyllor dignade under lagfarter, utslag, bouppteckningar, arvsskiften och en massa andra handlingar.

Hit kom folk för att få råd och bli hjälpta, och här fanns inga anslag såsom: ”Öppet till klockan 17”, ”semester”, ”lördagsstängt” o s v. Nej, hit kom folk vid alla tider, undra på om huvudet sjönk ner mot skrivbordet ibland av trötthet.

På sin 75-årsdag tilldelades han K M:t medalj i guld av åttonde storleken för ”medborgerlig förtjänst”, en välförtjänt utmärkelse.

Mås Anna och Mås Helmer